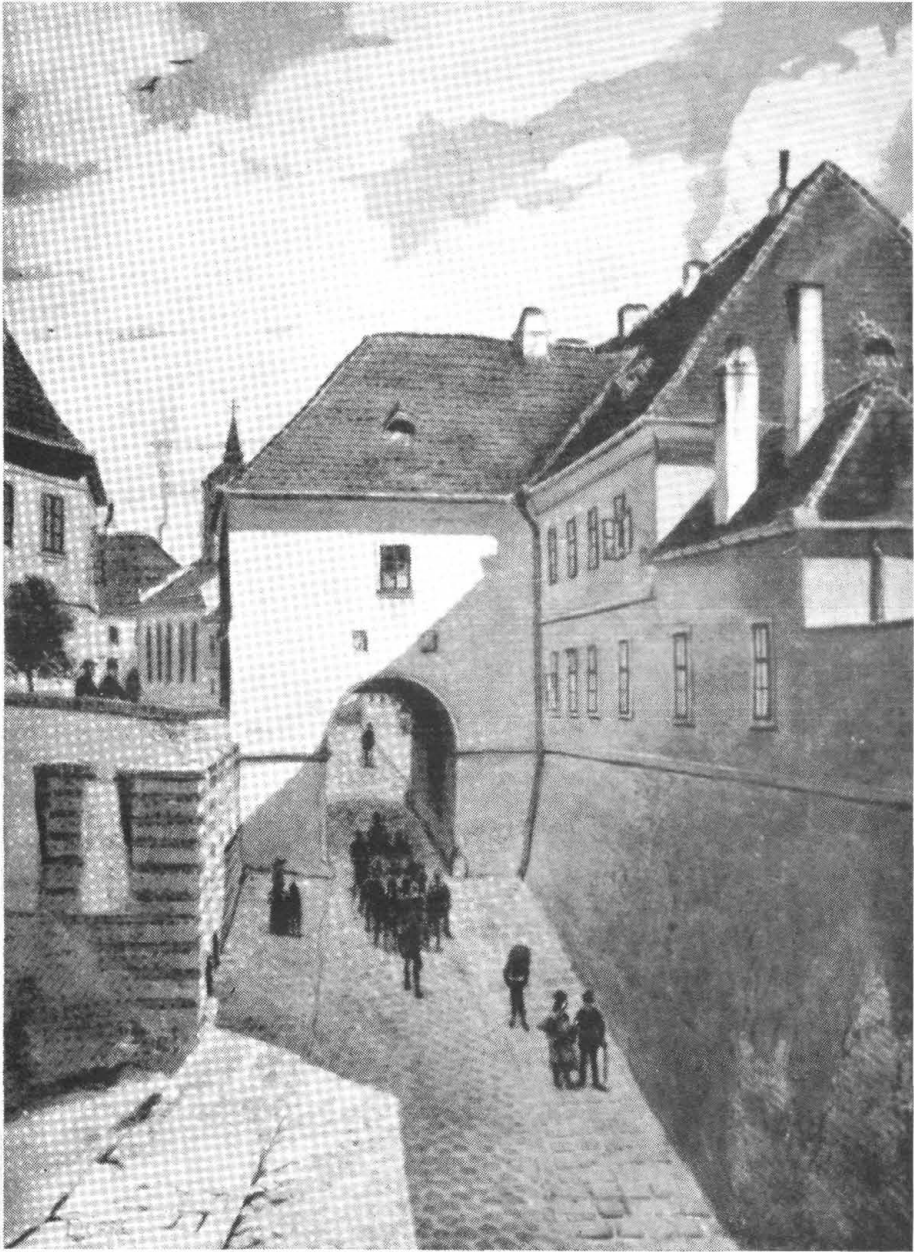

könyv
könyvtár
könyvtáros

1998
szeptember

KÖNYV, KÖNYVTÁR, KÖNYVTÁROS

7. évfolyam 9. szám

1998. szeptember

*Tartalom

Könyvtárpolitika

„Információ nélkül nincs demokrácia”. Beszélgetés Hámosi József kultusz- miniszterrel.....	3
Rády Ferenc: A központi szolgáltatások jelene és jövője az új törvény szel- lemében	7

Konferenciák

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete 30. Vándorgyűléséről.....	16
Fehér Miklós: Statisztikák.....	18

Műhelykérdések

Aby Smith: Állományvédelem jövő időben.....	21
Werner Ákos: Szakember vagy értelmiségi? (Esettanulmány).....	24

Könyv

Vajda Kornél: Egy helyismereti csaknem-csúcsműről	36
Győri Erzsébet: Koltay Tibor: Elektronikus levelezés.....	40

Extra Hungariam

Poprády Géza: Ünneppélyesen megnyitották a British Library új épületét.....	41
--	----

Perszonália

Kitüntetések	45
In memoriam Fülöp Géza (1928–1998).....	45
Hírlevél a Magyar Könyvtárosok Egyesülete tagjaihoz	47

Lapunk e számában régi pest-budai képekből válogattunk.

From the contents

Talk with the Minister of National Cultural Heritage (3);

Ferenc Rády: The present and future of central services in the spirit of the new law (7)

Cikkeink szerzői

Fehér Miklós, a Nógrád Megyei Könyvtár igazgatója; *Györi Erzsébet*, az OSZK-KMK mb. igazgatója; *Poprády Géza*, az OSZK főigazgatója; *Rády Ferenc*, az OSZK fősztályvezetője; *Werner Ákos*, egyetemi hallgató

Szerkesztőbizottság:

Poprády Géza (elnök)

**Biczák Péter, Borostyániné Rákóczi Mária, Kenyéri Kornélia,
dr. Tóth Elek**

Szerkesztik:

Györi Erzsébet, Sz. Nagy Lajos, Vajda Kornél

A szerkesztőség címe: Budapest, I. Budavári Palota F épület – Telefon: 224-3791

Közreadja: a Könyvtári és Informatikai Kamara, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, az Országos Széchényi Könyvtár

Felelős kiadó: **Poprády Géza**, az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatója

Készült az OSZK Nyomdaüzemében

Felelős vezető: **Burány Tamás**

Terjedelem: 4,5 A/5 ív. Munkaszám: 98.191

Lapunk megjelenéséhez támogatást kaptunk a Nemzeti Kulturális Alaptól

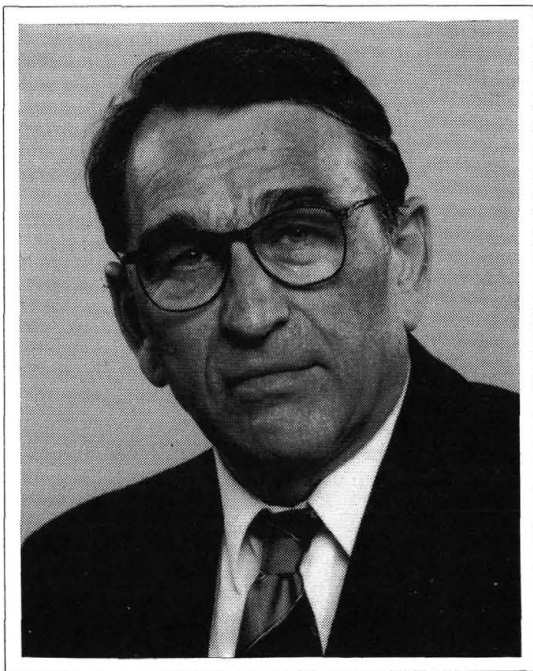
Terjeszti az Országos Széchényi Könyvtár

„Információ nélkül nincs demokrácia”

Beszélgetés Hámori József kultuszminiszterrel

– *Miniszter Úr! Az Ön nevét és tudósi működését igen sok könyvtáros ismeri. Új posztján is bemutatkozott már néhány interjú erejéig. Engedje meg, hogy mégis arra kérjük, szóljon néhány szót önmagáról és eddigi pályafutásáról a mi olvasóink, a könyvtárosok számára is.*

– A könyvek szeretetét otthonról hozom. Édesanyám még a Pázmány Péter Tudományegyetemen szerzett magyar–történelem szakos diplomát, s édesapámmal (orvos) együtt létesítettek egy otthoni könyvtárat, amelyet hét testvéremmel együtt használhattunk. Talán éppen ezért, meg a Hóman–Szekfű olvasása miatt is kedvenc tárgyam a történelem lett (most is nagyon fontosnak tartom!). Pályaválasztásomban azonban inkább az apai modell hatott: minthogy 1950-ben („ne legyenek dinasztaiák”) nem vettem fel az orvosira, biológus lettem, amit később nem bántam meg. 1955-től Szentágotthai János mellett dolgozhattam mint kutató- és oktatópalánta, majd később már mint „felszabadított” oktató–kutató a pécsi, majd 1963-tól a Semmelweis Orvostudományi Egyetemen (utóbbi helyen most is egy kutatócsoport vezetőjeként). Emellett 1989-től a Janus Pannonius Tudományegyetemen működtem mint egyetemi tanár (összehasonlító anatómia és neurológia). Ugyanitt 1992–94 között rektor voltam, s egyúttal a Magyar Rektori Konferencia elnöke is. 1972-ben lettem a tudományok doktora, 1990-ben az MTA levelező, 1998-ban rendes tagja. 1992-ben az Európai Akadémia is tagjává választott. 1994-ben, Roska Tamással közösen Széchenyi-díjat kaptam. 1998-ig 180 tudományos közleményem jelent meg, négy ismeretterjesztő könyvem, valamint néhány egyetemi jegyzetem.

– *Az Ön által vezetett minisztérium neve – sokan értetlenkednek rajta, úgy véljük okatlanul – megegyezik a régi MKM egyik főosztályának nevével. Ez a főosztály foglalta magába a Könyvtári Osztályt is. Érthetjük a nevek e szép játékát úgy is, hogy*

az új minisztérium középpontjában a könyvtárak, a könyvtárügy, az információs rendszerek fognak állni?

– Az új minisztérium szeretne nemcsak a múlt (épített, nyomtatott, szellemi) örökségének, hanem a jelen eredményeinek, a jövő terveinek, a mai idők kultúrájának is részbeni gondozója, de mindenesetre partnere lenni. A könyvtárak ide kapcsolódó informatikai rendszereinek fejlesztése, véleményünk szerint, központi kérdése az oktatásügynek, de a közművelődésnek is. A minisztérium elnevezése talán jelzi az ezzel kapcsolatos szándékunkat.

– A könyvtárosok úgy vélik, hogy az iskola mellett a legfontosabb kulturális alapintézmény-rendszer éppen a könyvtáraké. Hogyan vélekedik erről Ön, Miniszter Úr!

– A könyvtárak informatikai fejlesztéséről szóló, ez évben elfogadott koncepció szerint, **a könyvtárak az információs társadalom alapintézményei.** Ez a gondolatmenet érvényesül a kulturális törvény nyilvános könyvtári ellátásáról szóló III. fejezetében is. Igen, alapintézmények a könyvtárak egy olyan társadalomban, amelyben az információhoz való szabad hozzájutás állampolgári jog, hiszen információ nélkül nincsenek felelősségteljes döntések, nincs részvételi lehetőség a társadalom, a közösség ügyeiben, nincs demokrácia.

– Az új törvény – úgy tűnik – kiváló kereteket és lehetőséget biztosít a könyvtárügy számára, ám számos ponton – ezeket a törvény rendre meg is jelöli – kiegészítő jogszabályokra, miniszteri rendeletekre, utasításokra van szükség. Hogyan állnak-e munkálatok, mikor válik teljessé a törvényben rögzített rendszer?

– Az új törvény, amelyről Önök is azt mondák, hogy „kiváló kereteket és lehetőségeket biztosít a könyvtárügy számára”, a 100. §-ban felhatalmazza a Kormányt és a minisztériumot, hogy elkészítsék a követő jogszabályokat. A jogszabályok előkészítésekor a minisztérium képviselői ugyanazt a munkatechnikát követik, mint ami a törvény alkotásakor már találkozott a szakma elégedettségével. Munkatársaim minden jogszabály koncepcióját egyeztetik a szakmai érdekképviseleti szervezetekkel és a KKDSZ-szel, és megpróbálnak konszenzust kialakítani. Ez biztosítja azt, hogy a jogszabályokat be is tartsa a szakma, azok kiknek készül. Mindez természetesen időt vesz igénybe, de rajtunk nem fog múlni.

– Külön is érdekelné olvasóinkat a könyvtárügy egészét érintő két intézmény sorának állása. A Könyvtári Intézet és a Neumann-ház ügye hogyan áll? Ön milyennek képzeleli-kívánja látni őket?

– A Könyvtári Intézet létrehozását a törvény írja elő. Az Intézet ügyének rendezése azonban összefügg az Országos Széchényi Könyvtár pénzügyi problémáinak rendezésével és még az Országos Könyvtári Kuratórium létrehozásával is. Fontosnak tartom az Intézet korszerű, működőképességet biztosító megalakítását, mert a könyvtáraknak és a könyvtári rendszernek sok új problémával kell szakmai szempontból megküzdniük, és ezt megfelelő szakmai szolgáltatásokkal lehet és kell segíteni. Ugyanakkor a minisztériumnak is szüksége van arra, hogy az Intézet jól és az előzményekhez képest sokkal gyorsabban reagáljon egyrészt a felvetődő problémákra, másrészt előre tekintve felvázolja az előttünk álló, megoldandó feladatokat a világ és a hazai információs környezet trendjeinek ismeret-

tében. Az Intézet létrehozásának azonban feltétele az, hogy tisztán lássuk az OSZK pénzügyi problémáinak hátterét, hiszen nem titok, hogy az Intézet az OSZK-ban működő Könyvtártudományi és Módszertani Központ alapján hozható létre.

A Neumann-házról beszélve sokszor felmerül, hogy miért nem látja el a Neumann tervezett feladatait a nemzeti könyvtár? A kérdés megválaszolásához azt kell először látnunk, hogy melyek a ténylegesen nemzeti könyvtári feladatok, és mit tervez a Neumann.

A nemzeti könyvtár éveken keresztül ellátott nem kifejezetten nemzeti könyvtári feladatokat is, majd fokozatosan megvált ezektől. Az új törvénynek az Országos Széchényi Könyvtárról szóló része, amelynek kialakításában az OSZK munkatársai részt vettek, megtisztította és egyértelművé tette az OSZK **nemzeti könyvtári** feladatait.

A Neumann-ház tervezett tevékenységének egy nyilvánvalóan jelentős része illeszkedik az OSZK feladatai közé: a nemzeti vagyon digitalizálása, archiválása és szolgáltatása, és ezen a területen szoros együttműködési megállapodást kell kötnie az OSZK-val.

Más feladatok: a digitalizálandó vagyon koordinálása, új dokumentumok készítése, az egyéb, a nem nemzeti könyvtári gyűjtőkörbe tartozó dokumentumok szolgáltatása, az idegenforgalom kiszolgálása, az elektronikus dokumentumok szerzői jogi problémáinak kezelése és megoldása, ezekben a kérdésekben az Európai Unió irányelvei alapján kezdeményező szerep kialakítása, az ilyen és ehhez kapcsolódó témakörökben továbbképzések szervezése némileg túlmutatnak a Nemzeti Könyvtár jelenleg definiált feladatain.

– Igen súlyos, önhibáján kívül nehéz anyagi helyzetben van évek óta a Nemzeti Könyvtár. Van-e Miniszter Úrnak ennek az áldatlan helyzetnek a megoldására koncepciója, terve, javaslata?

– A könyvtár a Várba költözése óta küzd a sok kihasználatlan teret is tartalmazó épület fenntartási problémáival, és évek óta sújtja a minden könyvtár számára jelentős gond, a dokumentumok árának folyamatos emelkedése. Ugyanakkor más gondok is vannak. A könyvtár, felismerve a változás szükségességét, már két évvel ezelőtt hozzákezdett a munkaszervezet átalakításához, hogy annak alapján az intézmény szervezetét korszerűsítse. Ezt a már akkor meglévő pénzügyi problémáik is indokolták.

Komolyan merült föl a raktárépítés tervezésének elodáztatatlansága is. Most a minisztérium feladata az, hogy áttekintse a problémák összességét, és majd ennek ismeretében döntünk a megoldás lépéseiről, a szükséges források előteremtéséről. Az nyilvánvaló, hogy a minisztérium a könyvtár fenntartója és a könyvtári terület ágazati irányítója is, ezért nagyon fontosnak tartom az OSZK gondjainak megoldását.

– Van-e valami távlati elképzelése egy, a mainál jobb, európaibb, „igazibb” könyvtárügyről? Milyen lépések vezethetnek el hozzá?

– Ismereteim szerint maga a magyar „könyvtárügy” európai, tehát nem lehet „európaibb”. Az ügyek intézése persze jobb lehet, mint mindig minden. Ehhez kellene a képzett szakemberek – az oktatás és továbbképzés megújítása terveink

között szerepel –, kellenek a törvény nyújtotta finanszírozási források. Ki kell alakítani az Országos Dokumentumellátási Rendszert, hogy Magyarországon bárki bárhol él is, hozzájuthasson a kért könyvhöz, információhoz. Ha a könyvtári dokumentumokról szóló információ széles körben elérhető lesz a szükséges fejlődés jóvoltából, és az olvasó viszonylag gyorsan hozzájut a kért művekhez, akkor csökken a főváros és a vidék könyvtári ellátottsága közötti különbség. A legfontosabb célunk ennek a különbségnek a csökkentése, megszüntetése. Jól működő, korszerű szolgáltatásokat nyújtó könyvtári rendszerre van szükség, amely csak akkor működhet, ha a könyvtárak is korszerűek.

– Ön, tudósként, nyilván törzstagja nem egy hazai és külföldi nagykönyvtárnak, tudományos könyvtárnak. Szólna-e velük kapcsolatos élményeiről? Ehhez képest milyennek találja a tudományos könyvtárak hazai fejlődési trendjeit.

– A tudományos könyvtári ellátás a Nemzeti Könyvtáron, az országos szakkönyvtárakon, így pl. az MTA könyvtárán és a felsőoktatási intézmények könyvtárain nyugszik. Ez utóbbiak fejlődésében jelentős lépés volt, hogy a rendszerváltás után elkezdték az egyetemek fejlesztését. Ugyanakkor kétségtelenül sajnálatos tény, hogy – pl. az MTA egyedülálló (természet) tudományos könyvtárának vagy egyes egyetemi könyvtáraknak a helyzetét figyelembe véve – az utóbbi években, elsősorban anyagiak hiányában csökkent sok tudományos folyóirat, könyv hozzáférhetősége, elérhetősége. A továbbfejlesztés alapja a szükséges finanszírozási háttér bővítése mellett a felsőoktatási informatikai rendszer európai szintű működtetése, amely jelentősen épít a könyvtárakra. Az országos szakkönyvtárak és a nemzeti könyvtár stratégiai fejlesztését egyébként a már említett Könyvtájékoztató tartalmazza. Már a jövő évi költségvetési törvényben megfelelő összegeket kell biztosítani ezekre a célokra.

– A könyvtáraknak igen sok gazdája van. Nagyon fontos, elsősorban a tudományos és iskolai könyvtárak szempontjából az Oktatási Minisztérium stratégiája. Milyen és milyen lesz a kapcsolat a két minisztérium között – ebben a vonatkozásban?

– Nagyon jó az együttműködés a két minisztérium között, és nincs kétségem afelől, hogy ez így lesz a továbbiakban is.

– Ezt az interjút – nem túlzás a szó – minden magyar könyvtáros el fogja olvasni. Mit üzen nekik? Mit vár el tőlük, mi van a tarsolyában az ő számukra?

– A könyvtárosoknak tudniuk kell, hogy rajtuk is múlik, hogy a jelen és a jövő nemzedéke milyen országban él. A feladatuk alapfeladat. Értelmisségiként kell tevékenykedniük egy értelmiségi munkaterületen. A törvény előírja a továbbképzés kötelezettségét. Ennek támogatását én is fontosnak tartom. Beszélünk kell az igen alacsony bérekről is. Remélem, hogy ezen tudok majd változtatni, és a végzett munka egyensúlyba kerül a kifizetett bérrrel.

– Köszönjük a beszélgetést!

Győri Erzsébet–Vajda Kornél